BOER & HOEVE

Stichting Boerderij & Erf
alblasserwaard - krimpenerwaard – vijfheerenlanden

ONLINE NIEUWSBRIEF
ISSN: 2666-3627 jaargang 26
NOVEMBER 2026

147

De informatiebrief Boer & Hoeve is samengesteld door Dick de Jong, publicist en lid dagelijks bestuur van Boerderij & Erf AKV

VOORAF

Dick de Jong

Begin oktober kregen wij als bestuur de mededeling dat voorzitter Arie Bassa was getroffen door een ernstige hersenbloeding. Zijn vrouw Anneke vond hem in de schuur, waar hij bezig was geweest met zijn dagelijkse werkzaamheden. Dit was een grote schok voor allen om hem heen. Ook het bestuur van Boerderij & Erf was zeer ontdaan toen het bericht hen bereikte. De voor 17 oktober geplande najaar-excursie werd geannuleerd.
Hij wacht nu op een plaats waar hij intensieve zorg en laagdrempelige revalidatie kan krijgen. Wij wensen vanaf deze plaats zijn vrouw, kinderen, kleinkinderen en alle anderen die hem dierbaar zijn veel sterkte toe. Zijn door hem in bescheidenheid getoonde daadkracht zal op veel plekken worden gemist.

Een open landschap met Lakenvelders in het Lexmondse Lakenveld, in de Vijfheerenlanden.

PUBLICITEIT

Stilstand is achteruitgang. Dat geldt zeker als het gaat om de digitale informatieverstrekking. Jaren achterheen heeft de voormalige secretaris Paul Eikelenboom ongelofelijk veel tijd gestoken in het onderhoud en het actueel houden van de website. Op het moment dat Paul stopte als stichtingssecretaris speelde ook de behoefte aan meer bekendheid van de stichting en haar betekenis binnen het werkgebied. Beide zaken zijn gecombineerd en het Ooievaarsfonds stelde een bijdrage ter beschikking om alles professioneel aan te kunnen pakken. Inmiddels kwam er

ook een derde aandachtspunt bij: het niet meer goed werken van het emailverkeer. En intussen is er een vierde punt dat aanpak vergt: de beeldbank.

De foto hier links toont een boerderij aan de Binnendamseweg in Giessen-Oudekerk. De boerderij staat met het woonhuis naar de Giessen gericht. De schuur is aan de kant van de weg. De boerderij draagt dan ook de naam ‘de omgekeerde wereld’ of ‘de verkeerde wereld’. Welke van deze twee de juiste volksmondbenaming is, is al jaren een punt van discussie. Maar daar gaat het niet om. Het gaat om de foto. Daarop staan zaken, die niet nodig zijn en daardoor de aandacht afleiden van de hoofdzaak: een stuk van een auto, een wandelaar, een brede grasberm. Bovendien is maar een deel van het pand te zien, want een goed zicht wordt belemmerd door een heg.

Er verandert veel in het boerderijlandschap. Er wordt verbouwd, er wordt gesloopt, er wordt bijgebouwd en bestemmingen veranderen. Gelukkig niet in alle gevallen, maar vaak is er sprake van een verandering, die de actualiteit van de beeldbank wat in de weg staat; de foto klopt niet meer met de werkelijkheid van het moment. Dit houdt in dat de beeldbank moet worden nagelopen. Momenteel wordt er door Promo Computers gewerkt aan een nieuwe website. Met wat meer plaatjes en wat minder tekst. En vooral een die actueel moet zijn, want daarvoor heb je tenslotte een website: om de juiste informatie naar buiten te brengen. Daarbij wordt ook gekeken naar de beeldbank, die waar nog nodig op adresvolgorde wordt gezet. Dat maakt het controleren van de foto’s door de wegen af te rijden een stuk eenvoudiger.
De nieuwe website wordt zo ingericht dat het aanbrengen van mutaties geen lastige zaak meer zal zijn. Toevoegingen en veranderingen kunnen op een eenvoudige manier worden aangebracht. Maar het bestuur zoekt hiervoor wel menskracht, om hier uitvoering aan te geven. Daarnaast wil de stichting ook op de ‘ouderwetse manier’ aan de weg blijven timmeren. Door te zorgen dat er foldermateriaal ligt op plekken waar dit nuttig is.

WAT ZOEKEN WE?

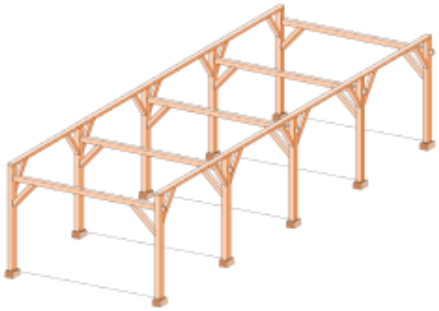
1. Een websitebeheerder: iemand die de website bijhoudt en er binnenkomende nieuwe informatie op plaatst.
2. Een fotograaf, die aangegeven panden wil fotograferen.
3. In elk dorp een informant, die komende en plaatsvindende wijzigingen aan het bestuur meldt.
4. Bezorger van foldermateriaal, die een paar keer per jaar foldermateriaal neerlegt op bepaalde plekken.

Het mogen trouwens ook wel meerdere personen per functie zijn, waarbij afspraken worden gemaakt over wie wat doet.
Reacties zijn welkom op info@boerderijenerf.nl

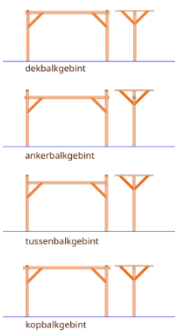

GEBINTEN

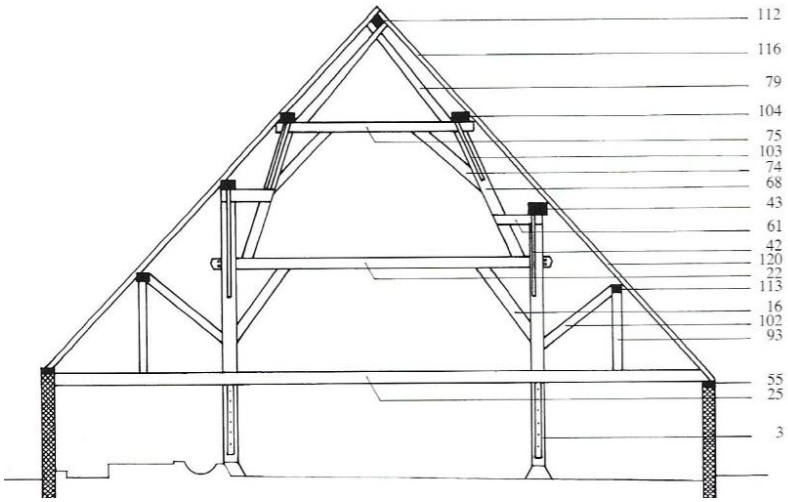
In de bouwwereld is gebint een bekend woord, maar verder roept het nogal eens vragen op. Het woord komt van het van het ver**binden** van onderdelen van de constructie die alle elementen van de boerderij in stand houdt.

Een gebint is een portaalvormige houten draagconstructie, die bestaat uit twee of meer kolommen die met elkaar verbonden zijn door één of twee horizontale gebintbalken. De gebinten onderling zijn met elkaar verbonden door gebintplaten die in de lengterichting over de kolommen liggen. Alle verbindingen van de constructie worden geschoord door korbelen en schoren.

De kolommen van het gebint zijn vaak op gemetselde poeren gefundeerd. Vroeger gebruikte men daarvoor grote zwerfstenen of ijzeroer. Soms wordt ook de houten draagstructuur van een boerderij in zijn totaliteit aangeduid als ‘het gebint’.

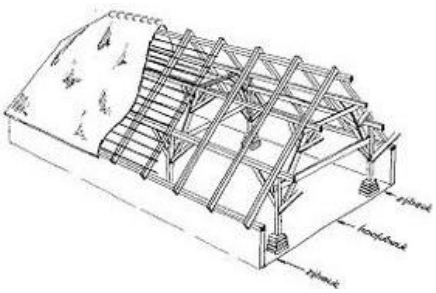

3 gebintstijl
16 gebintbalkschoor
22 ankerbalk
25 gebintstrijkbalk
42 gebintplaatschoor
43 gebintplaat
55 muurplaat
61 blokkeel
68 jukbeen
74 jukbalkschoor
75 jukdekbalk
79 spantbeen
93 zijbeukkapstijl
102 zijbeukplaatstut
103 jukplaatschoor
104 jukplaat
112 nokgording
113 zijbeukkapstijlplaat
116 spoor
120 oplanger

De belangrijkste bouwkundige ontwikkeling in Europa gedurende de hoge middeleeuwen lijkt vooral de overgang van simpele constructies met ingegraven stijlen en een beperkte levensduur, naar complexere gebintconstructies op poeren te zijn. Om deze constructies te stabiliseren, waren stevige houtverbindingen en extra schoren nodig in twee richtingen.
Er zijn twee hoofdtypen van gebinten; het langsgebint en het dwarsgebint. Bijna alle Nederlandse boerderijen zijn met een dwarsgebint gebouwd, dat haaks op de lengterichting van de boerderij staat.
De verschillende gebintconstructies keren terug in de dakstoel oftewel het kapgebint. De staande stoel correspondeert grofweg met het langsgebint, de liggende stoel met het dwarsgebint.
De volgende gebintconstructies zijn tot het midden van de twintigste eeuw in gebruik gebleven.

- Langsgebint: de stijlen zijn in de lengte verbonden door een gebintplaat waarop de gebintbalken rusten.
- Dwarsgebint: de stijlen vormen telkens een paar dat onderling door een dekbalk verbonden is. Dit hoofdtype is gebruikelijk in Nederland, België, delen van Frankrijk en Duitsland.
- Dekbalkgebint: de gebintbalk ligt op de stijlen en is met een pen-en-gatverbinding met elkaar verbonden. In Noord- en Zuid-Holland spreekt men ook wel over een stapelgebint.
- Kopbalkgebint: hierbij ligt de gebintbalk op de stijlen, die zijn voorzien van een sleuf waarin de balk rust, terwijl de kop van de balk voorbij de stijlen schiet en zo een en ander op zijn plaats houdt.
- Ankerbalkgebint: bestaat uit de twee gebruikelijke stijlen, verbonden door de horizontale ankerbalk. De ankerbalk steekt met een pen door de stijl en is daarachter verankerd met twee houten toognagels of wiggen.

Het gebint werd meestal op de werkplaats van de timmerman gemaakt, zodat het gebint in losse onderdelen kon worden vervoerd naar de bouwplaats. Met behulp van merktekens in het hout werd daar het gebint weer in elkaar gezet en opgericht. Dit zware werk eiste veel mankracht, daarom hielpen veel inwoners van het dorp daarbij mee.
Gebinten hebben over het algemeen een hoge bouwhistorische waarde. Zij vertellen veel over de ouderdom en de ontwikkeling van het gebouw. Voor bouwhistorisch onderzoek zijn ze zeer belangrijk. Hierbij wordt gelet op het type gebint, houtsoort, ouderdom, telmerken, latere aanpassingen. Daarom moeten bij herbestemming de gebinten zeer zorgvuldig behandeld worden.

Overzicht van een gebintconstructie.

Soms lijkt zo’n constructie een hele wirwar aan houten elementen.

Artikel: met dank aan Agriwiki.

CURSUS WAARD OM TE WETEN

Op zaterdagmorgen 7 november 2026 ging voor de zevende keer de cursus Waard om te Weten van start. Ook de Stichting Boerderij & Erf AKV stond samen met andere instellingen aan de basis van deze door het Historisch Collectief Molenlanden georganiseerde lessen.

De cursus bestaat uit 9 lessen op zaterdagmorgen (10 tot 12 uur). Twaalf verschillende vakkundige docenten verzorgen elk een - deel van een - les op een telkens andere locatie, die past bij het onderwerp van die zaterdag. Aansluitend aan de les is er een korte toevoeging over een bepaald onderwerp. Een verhaal, een wandeling, excursie of iets dergelijks. Alles gaat over de Alblasserwaard en de lessen over de natuurhistorie, archeologie, bouwkundige en (im)materiële cultuur, bestuur en politiek, verkeer en vervoer, oorlogen, ontginning en waterbeheersing, sociaaleconomische historie en godsdienst. Daarna is er een examen en worden de deelnamecertificaten met bijbehorende speld uitgereikt aan de deelnemers die zich vanaf dan Waardkenner mogen noemen.

MUIZENPLAAG

Veel weilanden in de Alblasserwaard leken de afgelopen tijd wel op een toendra. Volledige percelen waren kaal en bruin. Ze boden een trieste aanblik. De oorzaak: een enorme muizenplaag. Rondom boerderij De Heihoeve in Giessenburg was zo'n 85% van de percelen in meer of mindere mate aangetast. In 1976 was er ook een heftige muizenplaag, maar die van nu was nog erger. Door het langdurig droge weer hebben muizen alle kans gehad om zich voort te planten. De muizen schijnen vooral hun zinnen te hebben gezet op percelen waar al langdurig gras staat.

FOTO van door muizen aangetaste weilanden (omgeving Bleskensgraaf): Geurt Mouthaan (Het Kontakt).

De boeren hebben er alles aan gedaan om de ramp te keren. Grote hoeveelheden water werden er over de weilanden gepompt. De muizen komen omhoog en verdrinken waar ze door vogels worden opgegeten. Of ze gaan dood doordat ze longontsteking krijgen door al dat water. Het gevolg is wel dat honderden meeuwen en tientallen ooievaars zich in de plassen water tegoed doen aan een uitgebreid feestmaal van muizen. Vanuit de lucht volgen talloze buizerds

het tafereel met grote interesse. Die roofvogels moeten in het voorjaar overigens wel weer weg zijn. Anders vormen ze ook nog een bedreiging voor de broedende weidevogels.
De schade is groot en die komt helemaal voor rekening van de boeren. Er bestaat geen vergoeding voor muizenschade, omdat de veldmuis is vrijgesteld van bestrijding. De plaag brengt niet alleen kosten met zich mee voor de aankoop van extra voer ter compensatie van het gras dat niet van het land af komt. Daar komen de kosten voor graszaad bij, plus de loonwerker die moet langskomen om opnieuw in te zaaien. Ook loopt een aantal boeren risico doordat ze niet binnen bepaalde regels blijven vallen en een subsidie mislopen.

De boosdoener (Foto: Nieuwe Oogst).

Een eldorado voor vogels (Foto: Lennard Valk - Het Kompas)

EEN BOERDERIJ BEHOUDEN

De boerderij A 80 in Ottoland is een schoolvoorbeeld van een boerderij met een kameeldak. Vanuit het westen komend zie je ineens die imposante verhoging van het dak boven het bedrijfsgedeelte. Ooit ontstaan bij het uitbreiden van de veestapel, waardoor er meer hooi moest kunnen worden geborgen.
Inmiddels is de boerderij in andere handen overgegaan. De nieuwe eigenaar wil het pand laten restaureren, zodat het behouden blijft als onderdeel van het prachtige Alblasserwaardse landschap. Een voorbeeld dat navolging verdient.
In de symmetrisch ingerichte voorgevel bevindt zich ook de hoofddeur. Bewust geen voordeur genoemd, want de deur zal weinig gebruikt zijn. Boven die deur is een bovenlicht aangebracht. Een vast raam dat niet kan worden geopend en bedoeld is om in de achterliggende gang licht te brengen. In dat bovenlicht is een levensboom geplaatst. Dat is een versieringselement. Van de herkomst van dergelijke levensbomen is weinig bekend. Aangenomen wordt dat het een uit de heidense tijd stammend symbool is. Levensbomen komen vooral veel voor in Saksische streken.

KOMT ER EEN PRESENTATIE OVER DE MECHANISATIE?

Volgend jaar is er in de Alblasserwaard veel te beleven, omdat het dan 750 terug is dat Graaf Floris V regelde dat de dijkplicht door de boeren ter hand werd genomen. Dat was het begin van een mogelijkheid om in het gebied veilig te wonen en veilig te boeren. Natuurlijk moet er daarom van de kant van de agrarische Alblasserwaard ook een bijzondere activiteit ter gelegenheid van dit jubileum worden georganiseerd. Enkele Waardkenners (zie het eerdere artikel in dit magazine) hebben daarom de koppen bij elkaar gestoken en willen een agrarisch evenement aan de feestelijkheden en herdenkingen toevoegen. Hoe groot dit wordt is afhankelijk van de hulp die er komt van derden. Als het u iets lijkt, ben ook u van harte welkom. Wilt u meer weten, vraag wat andere informatie op: djtekst@planet.nl.

KIESPIJN-PERIKELEN

COLUMN: Liesbeth Leenman

Morgen is het weer zo ver: mijn halfjaarlijkse controle bij de tandarts.
Zeker omdat ik geen klachten of bijzonders heb, is dit nou niet echt iets om over (naar huis) te schrijven. Maar zoekend naar inspiratie voor deze column, bracht het me wel op het spreekwoord: ‘Lachen als een boer die kiespijn heeft.’
Want waarom nou net weer die boer? Is die nou echt het type van zuinig kijkende zuurpruim? Volgens mijn digitale bron is dat niet bekend. Wèl dat tot ver in de negentiende eeuw, zeker op het platteland, kiespijn iets was waarvoor professionele hulp vrijwel niet voorhanden was. Er waren wel reizende tandentrekkers die dorpen en markten aandeden, maar het was niet ongebruikelijk dat een chirurgijn, een barbier of zelfs iemand zonder medische opleiding erbij te pas kwam, lees (en gruw) ik. Pas in 1913 kwamen er officiële tandartsen in Nederland, maar op het platteland opereerde de dorpsdokter nog lange tijd als tandentrekker. Trekken was namelijk eigenlijk vrijwel altijd de enige remedie; echte behandeling kwam pas later. Kiespijn zal dus niet ongebruikelijk geweest zijn bij boeren.

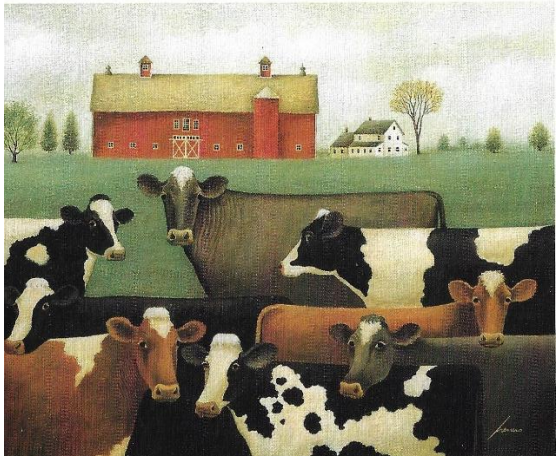
Nu hadden die boeren ook wel hun eigen middeltjes tegen kiespijn. Een kruidnagel in de pijnlijke kies stoppen bijvoorbeeld. Nog niet eens zo gek, want kruidnagel bevat een stofje dat licht verdovend werkt. Of knoflook, of zaad van ridderspoor gedrenkt in azijn.
Een ander, mijns inziens typisch, boerenmiddel was spoelen met brandewijn of jenever. Volgens mij iets wat in iedere boerderij wel te vinden was, al dan niet zelfgestookt.
Is het nou heel erg gek dat ik ineens anders tegen de lachende-boer-met-kiespijn aankijk?
De associatie van brandewijn en lachen?

FIETSROUTES ALBLASSERWAARD750

Een van de actie waar B&E inzake Alblasserwaard750 is het uitzetten van een fietsroute. Een digitale route, waarvan mogelijk ook een papierenversie verschijnt. Het gaat hierbij om waterboerderijen en andere elementen, die de relatie tussen de boer en de boerderij met ‘het water’ hebben: watergangen, sluizen, gemalen en meer… Daarnaast komen er nog drie fietsroutes,

MIJMERINGEN

Evert van Lopik

Boerderij & Erf richt zich op de Alblasserwaard, Krimpenerwaard en Vijfheerenlanden, maar ook daarbuiten. De stichting streeft naar behoud van de bijna 3.000 boerderijen die er nog zijn. Elk van deze panden zijn de parels van de streek, die het waard zijn om te behouden voor de toekomst. Als boerderij of met een nieuwe passende bestemming als het boerenbedrijf s +topt. Dit geldt voor zowel de oudere in de bebouwingslinten als de nieuwe, in de ruilverkaveling. Allemaal vallen ze onder de titel cultuurhistorisch erfgoed.

BOERDERIJ & ERF
alblasserwaard - krimpenerwaard - vijfheerenlanden

Secretaris: Marjolijn van der Wal-van den Berg
E **info@boerderijenerf.nl** W www.boerderijenerf.nl
Bank NL 14 RABO 03250 74 739

BOER EN BOERDERIJ € 35,00
De geschiedenis van de agrarische cultuur in de streek. Met anekdotes. Prachtig cadeauboek; veel illustraties

HOEVE, HOFSTEE, HERBESTEMMING
Voorbeeldenboek met ideeën voor nieuwe bestemmingen van oude leegkomende boderijen € 14,95

HET BEHOUDEN WAARD € 14,95
Een boek vol met tips en ideeën voor onderhoud, isolatie en meer. Met voorbeelden (foto's en tekeningen).

DE STEE VAN SAAN VAN PIETERE € 10,00
Verhalen van vroeger, opgetekend door Hans Mouthaan en voorzien van nostalgische foto's van het boerenleven

REDACTIE en SAMENSTELLING

LA CARRIOLA
tekst & advies

Dick de Jong
06-22845889
djtekst@planet.nl

QUOTE Lachen als een boer die een hoefijzer gevonden heeft